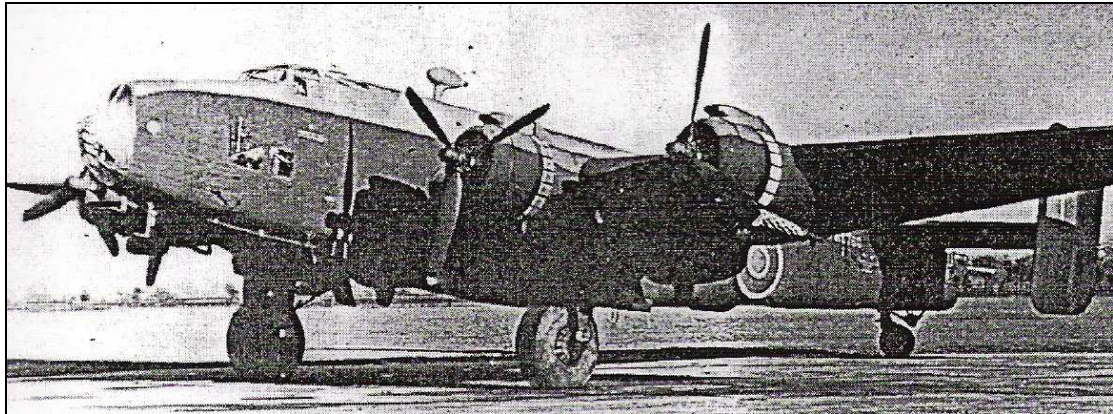

Britse bommenwerper stort neer te Genk-Bokrijk (Kneippstraat) - 13 mei 1944

Bokrijk en Genk werden op 13 september 1944 bevrijd. Enkele maanden eerder, in mei, stortte een bommenwerper neer in de Kneippstraat. Het vliegtuig, dat op 12 mei 1944 om 21.56 u opgestegen was van de militaire luchthaven van Lissett (1), was een bommenwerper van de RAF, een Halifax Mk.III met serienummer HX 334 en romPCODE NP-C (2).

Een Halifax Mk. III, het type toestel dat crashte in de Kneippstraat in Bokrijk(3)

Er waren die nacht 100 Halifaxen, 7 Lancasters en 4 Mosquito's – in totaal 111 vliegtuigen - opgestegen om het belangrijke spoorwegknooppunt van Hasselt te bombarderen. Het was niet de eerste keer dat de geallieerden het Hasseltse station als doelwit uitkozen. In nog geen twee maanden tijd zou Hasselt 15 keer gebombardeerd worden; de bombardementen van 8 en 10 april waren het vernietigendst voor burgers, gebouwen en spoorweginfrastructuur (4).

In de twee dagen voor de crash van een Halifax in Bokrijk, op 11 en 12 mei, kreeg Hasselt nog drie keer te maken met zware bombardementen waarbij onder meer de begijnhofkerk vernield werd (5).

(1) www.TheWarTimeMemoriesProject.com – Raf Lissett : Lissett is een dorp in Yorkshire, Engeland. Het ligt 9,7 km ten zuiden van [Bridlington](#) en 21 km ten noordoosten van [Beverley](#). Het vliegveld werd in 1942 gebouwd om als basis te dienen voor de Halifaxbommenwerpers van het 158^e eskader. De laatste opdracht werd uitgevoerd op 25 april 1945. Het terrein werd weer landbouwzone. In 2007 werd er een windmolenpark gebouwd met 12 windturbines van 125 m hoog, die elk de naam dragen van een vliegeschader.

(2) www.lostbombers.co.uk/bomber.php

(3) VAN DER KLAUW, B., Bommenwerpers Wereldoorlog II, deel 2, De Alk, Alkmaar.

(4) www.raf.mod.uk/bombercommand/may1944. Op 8 april 1944, op klaarlichte dag tussen 13.10 u en 14 u, werd Hasselt gebombardeerd door 198 B-26 bommenwerpers en 32 P-47 gevechtsbommenwerpers van de Amerikaanse 9th Army Air Force. Ook op 10, 19 en 21 april 1944 vielen bommen op en in de nabije omgeving van het station.

(5) (www.bombardement.hasselt.tommelen.nl) Het 5e bombardement had plaats op 11 mei om 23.50 u. Het noordoostelijk deel van de stad werd toen zwaar getroffen en er vond een luchtgevecht boven Hasselt plaats. Het 6^e en 7^e bombardement hadden plaats op 12 mei om 10.45 en 17.10 u waarbij ook de spoorwegbrug over het Albertkanaal vernield werd.

Het bombardement van 13 mei om 00.38 u, het 8^e in de rij, was geen groot succes want slechts enkele bommen troffen het rangeerstation van Hasselt. Honderden andere kwamen terecht in de landerijen ten zuiden van het station, in de buurt van de Tommelen- en de Jodenstraat en van de spoorlijn Hasselt-Landen. Bij dit bombardement vielen wel 11 burgerslachtoffers (6).

De vliegeniers ondervonden geen tegenstand voor of tijdens het bombardement. Die kwam er wel na de raid (7). De Halifax Mk.III met serienummer HX 334 was opgestegen op 12 mei om 21.56 u. maar werd neergeschoten door een Duitse nachtjager. Het luchtgevecht vond plaats om 00.36 u op een hoogte van 2.300 m waarna de Halifax neerstortte langs de Kneippstraat in Genk-Bokrijk, achter het klooster van de Broeders van de Christelijke Scholen, 100 m ten westen van het kerkhof, zowat 12 km ten noordoosten van Hasselt.

De zevenkoppige bemanning bestond uit vier Engelsen (Royal Air Force), één Canadees (Royal Canadian Air Force) en twee Australiërs (Royal Australian Air Force).

Het waren (8) :sergeant piloot **John Haydn Evans**, RAF, stamnr. 658281, sergeant boordmecaniciën **Leslie Ernest Board**, RAF, stamnr. 1604551, officier navigator **Danny John Bryan Daniels**, RAF stamnr. 136357, officier bommenrichter '**Bill**' William Anthony **Robertson**, RCAF, stamnr. J24485, sergeant radiotelegrafist **Douglas Allan Lloyd**, RAF, stamnr. 1585587, sergeant schutter '**Dick**' Vivian Graham **Colledge**, RAAF, stamnr. 426826 en sergeant schutter Francis (**Frank**) Joseph **Tait**, RAAF, stamnr. 426928

De bemanning van de gecrashte Halifax N-PC.
Staand van links naar rechts : Colledge, Lloyd,Daniels, Tait
Zittend van links naar rechts: Board, Evans, Robertson (9).

(6) www.aircrewremembrancesociety.com/raf1944/evans.html : Daarna volgden nog 7 bombardementen waarbij onder meer de spoorwegbrug over het Albertkanaal opnieuw geïsoleerd werd: 2 op 22 mei, 1 op 25 mei en de twee laatste op 28 mei 1944.

(7) In totaal kwamen 41 vliegeniers om bij dit bombardement, 7 werden krijgsgevangen genomen en 6 anderen die gecrasht waren, konden ongedeerd terugkeren. Twee toestellen crashten bij het opstijgen en het landen waarbij er 3 gewonden vielen.

(8) www.lostbombers.co.uk/bomber.php

(9) BUSSELS, J., "De Doodstraf als Risico, pilotenhulp in Belgisch-Limburg 1941-1944", Hasselt gebombardeerd, p.203 (foto Wouters), D/1981/J. Bussels, uitgever.

De vliegeniers kwamen terecht in de omgeving van Bokrijk. Ze zouden elkaar later terugvinden in Zonhoven. In een brief van 2 juli 1978 (10) aan auteur Jef Bussels beschreef piloot John Evans zijn 'landing': "Ik landde in een bos niet ver van Zonhoven en nam er contact met een sympathieke boerenfamilie die in de nabijheid woonde." De nachtjager die deze crash opeiste, was Oberleutnant Heinz Schnauffer(11).

In de buurt werkte op dat ogenblik Jaak Cardinaels uit Zwartberg, 16 jaar oud, voor Harrie Gerits die in Schulen een zagerij had waar men aanmaakhoutblokjes voor gasgeneratoren maakte. Cardinaels was met twee opzichters boompjes aan het planten.

Op 27 december 1974 getuigde hij (12): *"Er werd meer gezond dan gewerkt. Tijdens de schaft praatten we over het bombardement op Hasselt en over de verwoesting van het stadsgedeelte en over een neergeschoten vliegtuig dat was neergevallen achter de boerderij van het klooster in Bokrijk. Onze woorden waren nog niet koud of achter ons hoorden wij geritsel en gekraak in het struikgewas. Daar stond een man in overal en op klompen. Het was een vlieger, flightsergeant John Evans. De piloot trachtte ons, verbaasden, diets te maken dat hij naar 's-Hertogenbosch wilde. Ik leidde hem naar een stenen bergplaats op het goed van Gerits.*

Ik herinnerde mij dat ik indertijd van Lucien Grieten uit Zwartberg (13) een vragenlijst in het Engels had gekregen maar, daar ik geen Engels kende, had ik de lijst vernietigd. Ik moest nu iets doen. Als de duivel fietste ik naar de koolmijn van Zwartberg en liet er via de portier de elektriciën Alfred Van der Biest oproepen, mijn latere groepsoverste. Toen ik terug in Bokrijk kwam, zat mijn vlieger niet meer op de plaats waar ik hem had verstoppt. De opzichters vertelden mij dat hij hogerop in het stro lag, samen met een tweede vlieger, Bill Robertson. Van der Biest ondervroeg beiden. Daarna brachten wij ze met de fiets tot over de weg Hasselt-Eindhoven. Wij kwamen aan een grote vijver, waarschijnlijk van baron de Villenfagne de Vogelsanck (14). Verder mocht ik niet meer mee! De vliegeniers namen van mij afscheid met de woorden "God bless you!"

(10) BUSSELS, J., zie (9) p.202.

(11) Wikipedia : Oberleutnant Heinz Schnauffer (°16.02.1922 - †15.07.1950) behoorde tot de Stab IV./NJG1 (nachtpiloten). Hij was gestationeerd in Sint-Truiden en een beroemde 'ace pilot' (= gevechtspiloot die minstens 5 vijandelijke toestellen neerhaalt). Deze Duitse nachtjager zou zijn totaal "kills" op een ongelooflijke 121 eenheden brengen, de hoogste score ooit in de geschiedenis van luchtgevechten in oorlogstijd. Hij overleefde de oorlog maar kwam in 1950 om bij een verkeersongeval in Frankrijk.

(12) BUSSELS, J., zie (9) p. 202-203: gesprek van 27.12.1974 met de auteur.

(13) MARUT, A. "Verzet en Spionage in bezet Genk tijdens W.O. II" in Heidebloemke, jg. 68, nr. 6, december 2009, p.189-212: Lucien Grieten (°Brussel 09.08.1919) trad in augustus 1940 toe tot de verzetsgroep Hoornaert-Dirix in Hasselt. Op zijn initiatief werd een verzetsafdeling van de pilotenontsnappingslijn Comète gevormd. Hij werd aangehouden in Brussel op 20.12.1942 en op beschuldiging van spionage ter dood veroordeeld op 27.08.1943. Hij werd op 17.11.1943 doodgeschoten op de Tir National (militaire schietstand) in Schaarbeek

(14) Jean de Villenfagne de Vogelsanck (1888-1976) was gedurende 46 jaar familiehoofd en baron van het Heilige Roomse Rijk van 1930 tot zijn dood in 1976. Hij studeerde aan de KU Leuven af als doctor in de rechten in 1911. Hij was burgemeester van Zolder van 1930 tot 1947. Hij hield zich vooral bezig met de geschiedenis van het Land van Vogelsanck en bouwde de bibliotheek van het kasteel uit. Hij had 7 kinderen.

Het waren inderdaad de bossen van de baron. *“Ik werd dan naar een schuilplaats gebracht in een bos”,* schrijft Evans in dezelfde brief van 2 juli 1978, *“en beschermd door plaatselijke mensen, vooral door een knaap, de zestienjarige René Jaspers. Een andere helper was Louis Wouters.”* (15)

In de bossen van de baron zaten ook Russische krijgsgevangenen, ontsnapt uit de koolmijnen van Zwartberg en Houthalen. Louis Wouters zegt hierover in een gesprek met auteur Bussels op 30 december 1978 (16): *“Op het ogenblik dat Evans en Robertson aankwamen, waren er reeds Vivian Graham Colledge, Les Board, J.B. Daniels, Frank J. Tait en Douglas A. Lloyd, allen uit hetzelfde vliegtuig. De zeven zaten samen in de grond te Vogelsanck, samen met vier Russen. Het was een kuil van ongeveer 5 m breed, 2 m lang en 1,70 m hoog, geschraagd zoals in een koolmijn met mijnhout. Zij sliepen er op een bed van stro. Aan weerskanten sliepen twee Russen, met de voeten naar de gang toe. Die was één meter breed. Het probleem was de kledij, want de vliegers moesten fatsoenlijk in de trein zitten.”*

**Drie van de neergestorte vliegeniers in de Zonhovense bossen.
Beneden v.l.n.r.: Lloyd, Robertson, Evans
Boven : ondergedoken Russische krijgsgevangenen. (17)**

René Jaspers voegde daar op 9 februari 1979 aan toe (18): *“In Luik, op de oude markt, kocht ik samen met Louis Wouters kleren en schoenen, met het geld dat wij van de baron kregen. De maat speelde niet zo een grote rol. Wij fietsten naar Luik of wij reden ernaartoe met de tram.”*

(15) RUTTEN, R., “Wit&Zwart – Verzet en Collaboratie in een Vlaams Dorp”, EPO Berchem, 2008, p.198: Hulp aan geallieerden en Russen: “In de Zonhovense verzetsgeschiedenis bekleden Jules en René Jaspers en Louis en Léon Wouters een centrale plaats. Hun inzet voor de weerstand mag ronduit heldhaftig genoemd worden. Ze boden steun aan Russen en piloten maar waren lang niet alleen.”

(16) BUSSELS, J., zie (9) p. 204

(17) PUT, J., Russische Krijgsgevangenen in Limburg 1942-1945. Leven en werken in oorlogstijd. Acco, Leuven, 2002. p. 259.

(18) BUSSELS, J., zie (11) p. 204-205.

En Wouters zei ook nog : *"Evans kreeg een kostuum van bakker Gyots uit Hasselt en Robertson een van de griffier van Hasselt via Gaston Vanbrabant, een andere Hasseltse bakker, waar mijn dochter werkte. Hij gaf ons ook soms eten voor onze gasten."*

Over de Russen zei René Jaspers nog: *"De Russen waren niets gewoon maar met de vliegers was het anders gesteld. Zij begrepen niet dat wij hier tekorten hadden. Zij vonden het vanzelfsprekend dat wij hen hielpen. Daarover hadden zij in Engeland nooit instructies gekregen. Gaf men ze een kotelet, dan aten zij gewoon het mager vlees eraf en wierpen de rest weg. Wij zouden ze afgeknabbeld hebben tot er niets meer overbleef. Gaf men ze een Vegasigaret (19), dan gooiden zij ze weg na maar één centimeter gerookt te hebben. En wij stonden dan maar eentje te rollen om hen ergens ter wille te zijn. Dat onderscheid in behandeling merkten de Russen goed op."*

Een anekdote van Louis Wouters illustreert deze houding zeer goed. Daniels had zeer grote voeten en er waren voor hem geen schoenen meer met een dergelijke maat te vinden. De baron zei tegen de Rus: *"Ga morgen die schoenen aan die mijnheer geven, dan krijg jij er andere."* Maar 's anderendaags, heel vroeg, was de Rus vertrokken, bang om zijn schoenen te verliezen."

De zeven vliegeniers hebben enkele weken verborgen gezeten in de bossen van de baron. Op de foto staan er slechts drie. Wij weten niet waarom de vier andere piloten niet op de foto staan. Zaten zij niet op dezelfde plaats verborgen ? Vier van hen – Evans, Robertson, Board en Daniels – vertrokken met geleende fietsen naar Hasselt. Op kop reed de baron, dan de vliegers, René en meester Schepers (20) van Zolder. Zij reden zowat honderd meter achter elkaar. Louis Wouters stond op de brug over het Albertkanaal in Hasselt.

Waar waren Lloyd, Colledge en Tait ? Was de groep te groot en hebben zij zich gesplitst? Van deze 'tweede groep' weten wij dat Colledge en Tait krijgsgevangen genomen en naar Stalag Luft 7 (21) afgevoerd werden. Wij vermoeden dat zij op hun ontsnappingsroute ergens in België gearresteerd werden. Zij overleefden de kampen en keerden veilig naar Australië terug (22). De derde vliegenier van deze groep, Lloyd, bevond zich samen met Evans en Robertson in een schuilplaats in de Ardennen, toen ze door Amerikaanse troepen bevrijd werden.

(19) De Belgische sigaretten verminderden tijdens de oorlog van kwaliteit en meteen veranderden de fabrikanten ook de merknaam. De "Michellekens" werden omgedoopt tot "Amadis". De "Belgas" veranderden in "V.F.". De sigaretten "Boule d'Or" en de "Boule Nationale" veranderden in "O.W.". Er verschenen ook nieuwe sigarettenmerken zoals "Vega". En platte sigaretten in doosjes waren eveneens te koop.

(20) zie (11) p. 205: Schepers was een onderwijzer van Zolder. Na de oorlog werd hij schepen en burgemeester in Zolder.

(21) www.lostbombers.co.uk/bomber.php : 'Stalag Luft' staat voor 'Stamlager Luft' en betekent letterlijk: basiskamp lucht. 'Luft' betekent dat het voor gevangen genomen luchtmacht personeel bestemd was. Stalag Luft 7 werd in 1944 geopend in Luckenwalde bij Bankau (nu Baków), 6 km van Kreuzburg (nu Kluczbork) in Silesië (nu Polen). V.G. Colledge werd opgesloten in dit kamp als gevangene nr. 12 en F.J. Tait als gevangene nr. 60. Op 19 januari 1945 verlieten de 1500 gevangenen in de bittere kou het kamp om te voet naar Stalag III-A te trekken waar zowat 20000 krijgsgevangenen opgesloten zaten.

(22) De krant 'The Argus' uit Melbourne van 24.05.1945 vermeldt onder de titel "400 RAAF Men in England from Germany" de aankomst van V.G. Colledge (Newfarm) en F.J. Tait (Townville) uit Duitsland in Engeland. Zij hebben Stalag Luft 7 dus overleefd.

De ‘eerste’ groep van vier piloten ging naar Hasselt voor valse papieren. Zij kwamen terecht bij het echtpaar Florent en Olympe Biernaux-Doby en hun zoon Raymond(23) die zeer bedrijvig waren in het verzet. Het hoofdkwartier van hun organisatie was gevestigd in café De Kroon, gehouden door Laure Degueldre-Vliers en haar dochter Simone (24).

Enkele weken later, op 5 augustus 1944, werd Florent Biernaux gearresteerd. Hij werd gefolterd om hem tot bekentenissen te dwingen, eerst in Hasselt (van 5 tot 14 augustus) en dan in Brussel (van 14 augustus tot 2 september). De Gestapo hield ook een razzia in zijn kennissenkring en arresteerde zijn vrouw en zijn zoon Raymond samen met vier andere verzetslieden waaronder Jules en René Jaspers van Zonhoven, de verzetslui die de bemanning uit het vliegtuig dat in Bokrijk gecrasht was, geholpen hadden.

Op 3 september 1944 zullen Florent Biernaux en Jules Jaspers aan deportatie naar een concentratiekamp ontsnappen omdat ze op de ‘spooktrein’ zaten (25).

Mevrouw Biernaux, Olympe Doby, was zo mogelijk nog actiever dan haar man. Zij verzamelde inlichtingen, zorgde voor valse papieren voor jonge mannen zodat ze niet moesten gaan werken in Duitsland, herbergde 53 vliegeniers bij haar thuis en begeleidde een aantal van hen op hun ontsnappingsroute. Zij werd op 5 augustus gearresteerd, opgesloten en mishandeld in de gevangenis van Hasselt. Daarna, van 14 tot 31 augustus, verbleef ze in de gevangenis van Sint-Gillis. Op 31 augustus wordt ze gedeporteerd naar Ravensbrück en later naar Sachsenhausen. Op 1 mei 1945 werd ze in de buurt van Berlijn tijdens een ‘dodenmars’ bevrijd door Russische soldaten. Op 23 mei werd ze gerepatriëerd (26).

In de eerder geciteerde brief van piloot John Evans staat nog te lezen: ”M. Biernaux begeleidde ons op de trein naar Luik waar wij bij mevrouw L. Delchef, rue Verte in Herstal werden ondergebracht. Hier verbleven nog twee Amerikanen. Na 6 weken verhuisden wij naar Beffe bij La Roche. Ten slotte ‘woonden’ wij diep in de Ardennen in een jachthut tussen Porcheresse en Daverdisse. Begin september bevrijdden Amerikaanse troepen ons bij Bohan. Op 5 september waren wij terug in Engeland.”

Jan Zoons

(23) www.cometline.org/ABC_helpers.html :

Florent Biernaux (°Hasselt 03.09.1896) (dossiernr. 003.054.601) werkte als controleur bij Openbare Werken, Thonissenlaan 16 te Hasselt. Olympe, ‘Line’ Doby (°Cambron-Saint-Vincent 24.01.1900) (dossiernr. 003.258.168). Zoon Raymond, geboren te Hasselt op 11.05.1924, zal op 03.03.1945 sterven in gevangenschap na zijn arrestatie op 06.08.1944.

(24) Café De Kroon lag Schiervellaan 9 (of 11) te Hasselt. Het gebouw is inmiddels afgebroken. In 2005 vergezelde Mevrouw Simone Degueldre-Hendrix een aantal Waalse parlementsleden naar het kamp van Ravensbrück waar ze met haar moeder verbleef om daar getuigenis af te leggen van de levensomstandigheden in concentratiekampen.

(25) Op 2 september 1944, toen de geallieerde legers al op meerdere plaatsen de Belgische grens hadden overschreden, vertrok vanuit Brussel een laatste trein met gevangenen naar Duitse concentratiekampen. Door allerhande verdragingsmanoeuvres, veroorzaakt door verzetslieden die bij de NMBS werkten, zou deze trein zijn bestemming niet bereiken. Het betekende de redding van de inzittenden. Deze gebeurtenissen worden herinnerd als het verhaal van ‘de spooktrein’

(26) www.gefusilleerden&gedeporteerden W.O. II, Doby Olympe.